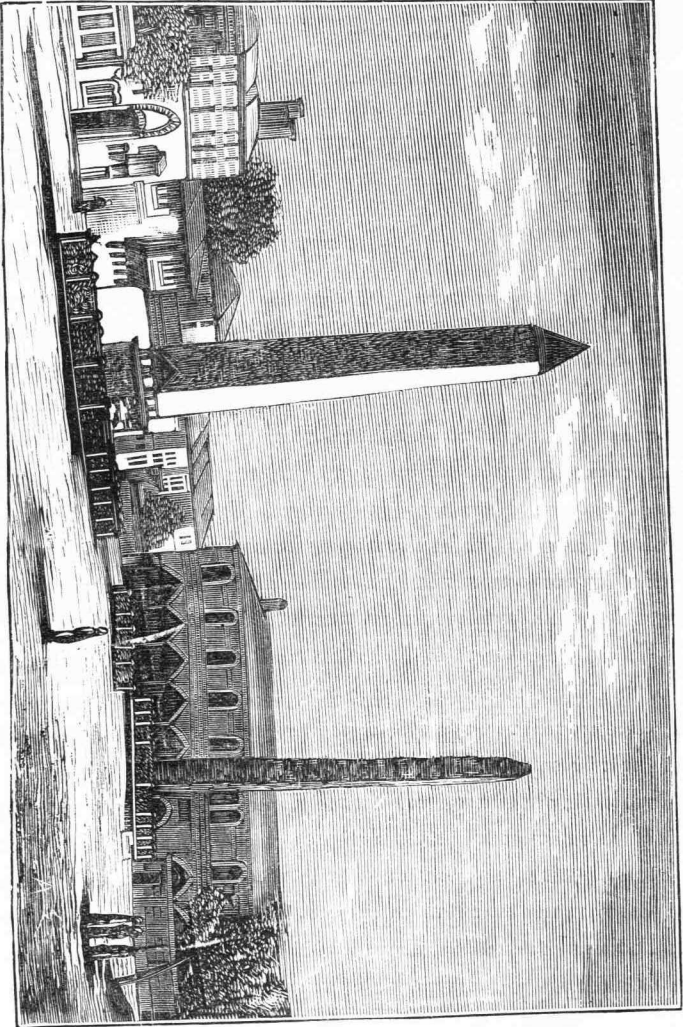

Η ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ

Τὸ ὄνομα, ὅπερ μετὰ τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, ἢ, κάλλιον εἰπεῖν, σὺν αὐτῇ μᾶλλον ἀναπολεῖ ἐν τῇ μνήμῃ ὁ ἐπισκεπτόμενος τὴν Κων)πολιν ξένος ἀναντιρρήτως εἶναι τὸ τοῦ Ἴπποδρόμου. Ὁ Ἴπποδρόμος συνάπτει τὰ Ἀνάκτορα μετὰ τῆς Ἐκκλησίας, τὸν Αὐτοκράτορα μετὰ τοῦ Πατριάρχου. Δύναται τις νὰ προσομοιάσῃ τὴν Ἀγίαν Σοφίαν πρὸς τὴν καρδίαν καὶ τὸν Ἴπποδρόμον πρὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ Βυζαντίου. Ἡ Ἀγία Σοφία ἐθεωρεῖτο τὸ μόνον ἱερατεῖον, ἢ πράγματι ἀριστοκρατία τῆς Γραικορῶμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ὁ Ἴπποδρόμος, ὁ λαὸς εἰσερχόμενος κυριολεκτικῶς εἰς τὸν στρόβιλον τῆς πολιτικῆς. Ἐνταῦθα τῶ ὄντι οἱ Γαλάζιοι καὶ οἱ Βένετοι, οὓς εὐρυῆς συγγραφεὺς ἐκάλεσεν εἰκονικῶς Τόρους καὶ Οὐίγους συγχρόνους, διηγωνίζοντο χειροκροτοῦντος τοῦ ὄχλου περὶ τῆς πραγματοποιήσεως τῶν πολιτικῶν αὐτῶν σχεδίων.

Τὸ ἱστορικῶς σπουδαῖον τοῦ Ἴπποδρόμου δὲν περιορίζεται μέχρι τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως· ἀφοῦ ὑπῆρξεν ἡ ἐπιτομὴ τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Καισάρων, ἔδει νὰ ἦναι καὶ ἡ τῆς τῶν Σουλτάνων. Οἱ νέοι κατακτηταὶ διετήρησαν αὐτῇ τὸ ὄνομα αὐτῆς, ὡς ἐσιθιάσθησαν καὶ τὸ τῆς Ἀγίας Σοφίας, (*At-meidār* εἶναι ἡ ἀκριβὴς μετάφρασις τῆς ἐλληνικῆς λέξεως *Ἴπποδρόμος*), ἐνταῦθα δ' ἔτι τὰ τοῦ πολέμου παιγνίδια τοῦ D-jérid ἔδει νὰ θέλωσι μεταξὺ δύο πολέμων τὰς σχολὰς τῶν μαχίμων Σουλτάνων. Αὐτὸθι τέλος τῇ 4/16 Ἰουνίου 1826 ἡ περιώνυμος τῶν Γιαντισάρων στρατιὰ, ἀριθμοῦσα 30 χιλιάδας ἀνδρῶν, ἀνηλεῶς ἐσφάγη μεθ' ἑξ αἰῶνας ὑπὸ τῶν εἰς Μαχμούτ τὸν Β' τυφλῶς ἀφωσιωμένων στρατιωτῶν.

ΙΠΠΟΔΡΟΜΙΟΝ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

Ὁ ἀρχαῖος Ἰππόδρομος ἢ Κίρκος, θεμελιωθεὶς ὑπὸ τοῦ Σεπτίμου Σεβήρου, ἤχθη εἰς πέρας ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου. Τὸ ἐπίμνηκες σχῆμα αὐτοῦ περιελάμβανε 400 μ. μῆκος καὶ 100 πλάτος· ὁ περίβολος περιεκλείετο τότε ὑπὸ δύο σειρῶν μαρμαρίνων κιόνων. Ἡ θέσις, ἐν ἣ ὁ Ἰππόδρομος οὗτος, διαμένει ἡ αὐτὴ, σμικρυνθεῖσα μόνον ἀριστερᾶ τοῦ οἰκοπέδου ἐφ' οὗ ὑψοῦται τὸ τζαμίον Ἀχμέτ τοῦ Γ', οὗ ἡ ἐκ πυκνῶν δένδρων πεφυτευμένη αὐλὴ εἶναι κεχωρισμένη τῆς πλατείας διὰ μακροῦ τείχους ἀσημάντου ὕψους, διακοπτομένου διὰ σιδηρῶν κιγκλίδων. Κατέναντι τοῦ τζαμίου τούτου ὑψοῦται κτίριον, ἄμοιρον πάσης ἀρχιτεκτονικῆς ἀξίας, εἶναι δὲ τὸ Elbici-Atka ἢ μουσεῖον τῶν ἀρχαίων ὀθωμανικῶν ἱματισμῶν, καὶ αὕτη ἡ οἰκοδομὴ, ἥτις στερεῖται καλλωπισμοῦ τῷ Ἄτ-μεϊδᾶν ἔχει καὶ τὸ ἐλάττωμα τοῦ ἐπιπροσθεῖν τῷ ὀφθαλμῷ τὴν θέαν τῆς Προποντίδος. Αὕτη ἡ πλατεία θέσις, ἔνθα συνεσωρεύθησαν ποτε ἅπαντα τὰ ἀριστουργήματα τῆς ἀρχαιότητος, ἅτινα εἶχον ἐπιζῆσει τοῦ πανδραμάτορος χρόνου καὶ τοῦ βανδαλισμοῦ τῶν ἀνθρώπων, ἀπεγυμνώθη ἀπὸ πολλοῦ πασῶν τῶν λαμπροτήτων, αἵτινες ἀπετέλουν τότε τὸ μεγαλοπρεπέστερον ὑπαίθριον μουσεῖον, ὅπερ ἠδύνατό τις νὰ ὀνειροπολήσῃ. Οἱ Φράγκοι τοῦ 13^{ου} αἰῶνος ἤρξαντο καὶ ἐπεράτωσαν τὴν καταστροφὴν ταύτην· οἱ Τοῦρκοι ἔλαβον μόνον τὸν κόπον ν' ἀποτελειώσωσιν αὐτήν.

Πάντα τὰ ἀριστουργήματα ταῦτα λοιπὸν ἐξηρανίσθησαν, τοῦλάχιστον ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους· διότι φαίνεται ἀδύνατον ὅτι ἀνασκαφαὶ καλῶς διευθυνόμεναι ἐπὶ τῆς πεδιάδος ταύτης δὲν θέλουσι δώσει βραδύτερον ἀποτελέσματα εὐάρεστα· μέχρι τῆς εὐτυχοῦς ἐκείνης ἡμέρας, τὰ ὑπολειφθέντα ἡμῖν λείψανα ναυαγίου εἰσὶν ὁ ὀβελίσκος, ὁ χαλκοῦς τριέλικτος κίων καὶ ἡ κτιστὴ στήλη. Τὸ τελευταῖον τοῦτο, ἰδρυθὲν ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἀπεγυμνώθη πρὸ πολλοῦ τῶν τμημάτων ἀποκεχρυσωμένου ὀρειγάλκου, ἅτινα περιέβαλλον αὐτὸ, σήμερον δὲ οὐδὲν ἀξιοπαρατήρητον παρέχει καὶ φαίνεται ἀπειλούμενον ἐξ ἐπικειμένης πτώσεως.

Ὁ ὀβελίσκος τοῦ Θεοδοσίου εἶναι μονόλιθος ἐκ ῥοδοχρόου γρανίτου Συηνίτου, ὕψους 20 μέτρων καὶ πλάτους 2 μ. κατὰ τὴν βᾶσιν. Ὑψοῦται ἐπὶ τεσσάρων ὑποβάθρων, στηριζομένων ἐπὶ μαρμαρίνης κρηπίδος κεκοσμημένης ἀναγλύφοις, ἅτινα εἰκονίζουσι τὸν αὐτοκράτορα Θεοδοσίον καθήμενον ἐπὶ θρόνου, περιεστοιχισμένον ὑπὸ τῶν αὐλικῶν του καὶ προεδρεύοντα τῶν ἀγώνων τοῦ Ἰπποδρομίου. Δύο ὄψεις τῆς κρηπίδος φέρουσιν ἐκάστη ἐπιγραφήν. Ἐπὶ μὲν τῆς πρὸς ἀνατολὰς αὐτῆς πλευρᾶς ἀναγινώσκειται τὸ ἐξῆς Λατινικὸν ἐπίγραμμα, ὀλίγον ἐξηλειμμένον:

Difficilis quondam dominis parere serenis
Jussus et extinctis palmam portare tyrannis.
Omnia Theodosio cedunt, solumque perenni.
Terdenis sic victus ego dōnitus que diebus
Judice sub Proclo, summas elatus at auras.

(Ἵπείκων ποτὲ ἐξ ἀνάγκης εἰς ἀγερώχους δεσπότας, καὶ παριστάνων καὶ ἄκων τὰ τρόπαια τῆς αὐτῶν νίκης, καταπονθηθεὶς δὲ νῦν ὑπὸ τοῦ Πρόκλου μετὰ τριακονθήμερον ἀγῶνα, ὑφ’οὔμαι πρὸς οὐρανόν, κηρύττων τὴν δόξαν τοῦ Θεοδοσίου, εἰς ὃν ὑπέικουσι τὰ πάντα, καὶ τῶν ἐν-δόξων αὐτοῦ τέκνων.)

Ἐπὶ δὲ τῆς πρὸς δυσμᾶς, Ἑλληνιστὶ τὸ ἐξῆς ἠρωελεγεῖον:

Κίονα τετράπλευρον, ἀεὶ χθονὶ κείμενον ἄχθος,
Μοῦνος ἀναστῆσαι Θεοδόσιος Βασιλεὺς
Τολμήσας Πρόκλῳ ἐπεκέκλετο καὶ τόσος ἔστω
Κίων ἡελίοις ἐν τριάκοντα δύο.

Ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πλατείαις κατὰ τὸ ἤμισυ τῆς περικυκλώσεως τὴν βᾶσιν τοῦ κίονος τάφρου, ὑφ’οὔται εἶδος στήλης ἐλικσειδοῦς, ἠκρωτηριασμένης, πρὸ τῆς ὁποίας διέρχεται πολλακίς ἀδιάφορος ἐκεῖνος, δι’ ὃν ἡ ἱστορία εἶναι μνημεῖον ἄφωνον ἢ σύνηθες θῦμα τοῦ ἀδυσωπήτου χρόνου. Αὕτη ἡ ταπεινὴ στήλη ἀποκεφαλισθεῖσα τῇ ἀληθείᾳ, ἀπεζημιώθη οὕτω πληρέστατα διὰ τὴν περιφρόνησιν τοῦ βεβήλου ὄχλου διὰ τοῦ σεβασμοῦ, ὃν τῇ φέρουσιν οἱ διατηροῦντες ἐν τῇ ψυχῇ τὸν ἐλάχιστον σπινθῆρα θρησκευτικῆς ἀναμνήσεως. Τῷ ὄντι ὁ κίων οὗτος λόγῳ ἀρχαιότητος καὶ ἱστορικῆς ἐπιστημότητος οὐδενὸς ἐλληνικοῦ χειροτεχνήματος ὑπερεῖ εἶναι οὐ μόνον τὸ ἐνδοξον τρόπαιον τῆς νίκης λαοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς νίκης τοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τῆς βαρβαρότητος, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς φωτεινῆς μεγαλοφυΐας κατὰ τοῦ σκότους τοῦ δεσποτισμοῦ. Ὡσαύτως τὴν ἐπαύριον τῆς νίκης τῶν Πλαταιῶν, οὗτος ὑπῆρξε τὸ πρὸς τὸν θεὸν Ἥλιον ἀφιέρωμα τῶν Ἑλλήνων, καὶ ὁ στέφανός του ὑπῆρξε τρίπους χρυσοῦς.

Ὁ Πausανίας ἐν τῇ ἀρχιστρατηγικῇ αὐτοῦ ὑπερηφανείᾳ, θυσιάζων κατὰ πολὺ τὴν ἀνδρείαν τῶν μαχητῶν εἰς τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ ἰκανότητα ἐνήργησε νὰ χαραχθῇ τὸ ἐξῆς ἐλεγείον:

Ἑλλάνων ἀρχηγός, ἐπεὶ ὤλεσε Μήδων,
Πausανίας, Φοῖβῳ μινᾶμ’ ἀνέθηκε τότε.

Ἄλλ’ οἱ Ἔφοροι τῆς Σπάρτης ἀπορρίπτοντες τὴν ἀξιώσιν του κατῶρ-θωσαν νὰ τὴν ἐξαλειψοσι καὶ ἀντικατέστησαν αὐτὴν διὰ τοῦ ἀκο-λούθου, συντεθέντος ὡσαύτως ὑπὸ τοῦ Σιμωνίδου:

Ἑλλάδος εὐρυχόρου σωτῆρες τόνδ’ ἀνέθηκαν
δουλοσύνης στυγεράς ῥυσάμενοι πόλιας.

Ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῆς στήλης ἦσαν γεγραμμένα τὰ ὀνόματα τῶν λαῶν τῆς Ἑλλάδος τῶν μετασχόντων τῆς μάχης, ἅτινα δύναται τις ἔτι καὶ σήμερον ν’ ἀναγνώσῃ· πρῶτοι μὲν εἶναι ἀναγεγραμμένοι οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἵτινες ἐδείχθησαν τοσοῦτον ἄξιοι τῆς ἡγεμονίας, ἥς ἀπελάμβανον μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, κατόπιν δὲ ἔρχονται οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ Κορίνθιοι, οἱ Σικυώνιοι, οἱ Αἰγινῆται, οἱ Μεγαρεῖς, οἱ Ἐπι-δαύριοι, οἱ Τεγεᾶται καὶ ἄλλοι.

Οἱ συμμαχήσαντες Ἕλληνες εἶχον καθιερώσει τὸ ἀνάθημα τοῦτο εἰς Δελφοὺς οὔτινες, κατ' αὐτοὺς, ἀπετέλουν τὸ κέντρον, ἢ, κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἔκφρασιν, τὸν ἀόμφαλόν τῆς γῆς» καὶ ἐκ Δελφῶν, θρησκευτικῆς πρωτεύουσης τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, μετεκομίσθη εἰς Κων/πολιν, πρωτεύουσαν τοῦ χριστιανικοῦ ἑλληνισμοῦ, καὶ ἀπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου κατοικεῖ τὴν πλατεῖαν ταύτην τοῦ Ἱπποδρόμου, καὶ εἶναι ἐκεῖ μονήρης μαρτυρικῆς τῶν ἀρχαίων μεγαλείων λαοῦ ἀθανάτου, μάρτυς ἄλαλος, ἀλλ' εὐφραδῆς πασῶν τῶν ἐναλλαγῶν τῆς παρελθούσης ἱστορίας, ἔσεται δὲ τοιοῦτος ἀναμφιβόλως καὶ τῶν τοῦ μέλλοντος.

ΣΤΑΜΠΟΥΛΑ

Ἡ Ἡ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ

Ἄφ' οὗ εἶδομεν ὅτι ἐκ τοῦ ἀρχαίου Βυζαντίου ὑφίστατο μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, ὑπολείπεται ἡμῖν, ἵνα ἐπισκοπήσωμεν τὰ ἀριστουργήματα τῶν κατακτητῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀρξίμεθα δὲ ἀπὸ τῶν τζαμιῶν, ἅτινά εἰσιν ἐν Κων/πόλει ὡς αἰέκκλησῖαι ἐν Ῥώμῃ καὶ Ἡδῆ, πρὶν ἢ ἐγκαταλείψωμεν τὸ Ἄτ-μειδᾶν, ἔχομεν ἀριστερόθεν ἡμῶν ἐν τῶν ὠραιοτέρων δειγμάτων, τὸ τζαμίον τοῦ Ἀγμέτ. Ἀλλὰ πρὶν ἢ περιγράψωμεν αὐτὸ, ὃ ἀναγνώστης πρέπει νὰ λάβῃ ἰδέαν τοῦ σχήματος τοῦ τζαμίου παρὰ τοῖς Μουσουλμάνοις, ὅπερ τόσον ἐπιτυχῶς περιεγράφη ὑπὸ τοῦ κ. Δὲ Μουί, πκρ' οὗ δανειζομαι τὰς ἀκολουθοῦσας γραμμάς. «Τὰ τζαμιά δὲν εἶναι μόνον τόποι προσευχῆς, ἀλλὰ ταῦτο χρόνος ἀκαδημαῖα, σχολαὶ νομικῆς, νομοθεσίας καὶ θεολογίας, κέντρα γενικῆς ἐκπαιδεύσεως, αἴθουσαι δογματικῶν συνδιαλέξεων εἰς τὰ περίξ αὐτῶν συνάπτονται εὐρύχωρα οἰκήματα (μεδρσεέ) πανδοχεῖα, ἐνθα κατοικοῦσιν οἱ ἰμάμια, οἱ μοι.λάδες, οἱ ἱεροσπουδασταὶ (σοφτάδες), πάντες οἱ σπουδασταὶ, οἱ ἐμπαθεῖς, οἱ θορυβοποιοὶ, οἱ φανατικοὶ ἐπίοτε, οἵτινες εὐρίσκουσιν ἐν τῷ Κορανίῳ καὶ ἐν τοῖς σχολιασταῖς αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῆς τε ἀνθρωπίνης καὶ θείας ἐπιστήμης, τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ ἱεροκέρυκος, τὰς ἀποφάσεις τοῦ δικαστοῦ, τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ φιλοσόφου, τὴν ζωὴν τῆς ψυχῆς καὶ τὸ φῶς τῆς κοινωίας. Διὰ τὸν μουσουλμανικὸν κόσμον, τὰ πάντα ἐκπορεύονται ἐκ τῶν ἁγίων τούτων κατοικιῶν, ἢ ἀληθῆς πίστις, ὃ ἀληθῆς πολιτισμὸς, ἢ ἀληθῆς δικαιοσύνη· τὰ τζαμιά εἰσιν ἢ οἰκία κατ' ἐξοχὴν, ἢ στέγη τοῦ πιστοῦ, τὸ σχολεῖόν του, τὸ ἄστυλόν του· ἐν αὐτοῖς ἀποτίθησι τὰ ἐμπορεύματά του· δικαστήριά τινα αὐτόθι φυλάττουσι τὰ ἀρχεῖά των· ἐντὸς τῶν ἀπαραθιάστων τούτων περιθῶν, εἰς ἃ ἐν γένει ἢ εἴσοδος τῶν ἀπίστων ἀπαγορεύεται, καὶ ἐξ ὧν κατ' ἐξοχὴν οἱ χριστιανοὶ συστηματικῶς ἀποκλείονται, δλόκληρος ἢ διάνοια τῶν λαῶν τοῦ Ἰσλάμ ἐδρεύει ὑπὸ τὴν ἀληθῆ αὐτῆς μορφήν, τὴν θρησκευτικὴν, τὴν μόνην ἣν κατὰ βῆθος ἢ Ἀνακτολὴ περιλαμβάνει. Ἡ πολιτικὴ ἰδέα, ἢ ἐπικρατοῦσα ἐν

Ευρώπη, είναι τι ἀσήμαντον διὰ τὸν μουσουλμάνον. Τὸ Κοράνιον εἶναι τὸ βιβλίον καὶ ὁ κῶδιξ αὐτοῦ· πᾶν τὸ ἐκτὸς αὐτοῦ εἶναι δι' αὐτὸν πρᾶξις ἐπικίνδυνος καὶ ματαία. Ὁ Προφήτης δὲν εἶπε μόνον καλῶς, ἀλλ' εἶπε καὶ τὰ πάντα.

» Τὸ τζαμίον εἶναι τὸ σύμβολον ταύτης τῆς γενικῆς μαθήσεως καὶ τὸ κέντρον πρὸς ὃ συμπιπτοῦσιν ἢ τε ὕλική καὶ ἠθικὴ ζωὴ. Διὰ τὴν θρησκείαν ταύτην, ἣτις δὲν ἔχει θυσίαν, Ἄγιαν Τράπεζαν, μυστήρια, ἱερεῖς, ἀλλὰ μόνον διδασκάλους, καὶ ἣτις ἐπραγματοποίησεν εἶδος λαϊκῆς θεοκρατίας, ἧς αἱ ἐνδείξεις καὶ ἡ ἰσχὺς συνδέονται στενωῶς κατὰ πάσας τὰς πράξεις τῆς καθ' ἡμέραν ὑπάρξεως καὶ εἰς πάντα τῆς κοινωνίας τὰ ἔργα, ὃ νὰς συγκεφαλαιῶ ἐν αὐτῇ οὐ μόνον τὴν πίστιν, ἀλλ' ἔτι τὰ μόνιμα συμφέροντα τῆς ἐν γῆσει ζωῆς. Διὰ τοῦτο, τὸ πᾶν τείνει πρὸς αὐτὸν μετ' ἀκαταμαχῆτου δυνάμεως· εἶναι ἡ καρδία, εἰς ἣν τὸ πᾶν συρρέει καὶ ἐξ ἧς τὸ πᾶν ἀπορρέει. Οὕτω τὸ τζαμίον κατέστη οἰκοδομὴ τοῦ εἶδους τῆς (sui generis), συμμετέχουσα τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ τοῦ πανεπιστημίου, τοῦ δικαστηρίου καὶ τῆς δημοσίας θέσεως, ἐνθα συγκεντροῦται τέλος ἢ τε πνευματικὴ καὶ πρακτικὴ ζωὴ τῶν εἰς τὸ Ἰσλάμ. ὑποταχθεῖσων φυλῶν, ἢ διάνοια αὐτῶν ἢ τε θρησκευτικὴ καὶ ἐνταυτῷ καὶ ὕλική, ἢ περὶ κοινωνίας ἀντίληψις αὐτῶν ἐν ἣ συναφύρονται ἢ θεῖα ἀποκάλυψις καὶ τὰ πράγματα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Διὰ τὸν μουσουλμάνον ἐν ὀλίγαις λέξεσι πατρις ἐστὶ τὸ τζαμίον.

» Προσθέσωμεν ὅτι εἶναι καὶ ἡ μοναδικὴ τέχνη τῶν μουσουλμάνων. Θὰ ἡδυνάτουν νὰ ἦναι ἢ ζωγράφοι, ἢ γλύπται, ἢ μουσικοί. Τὸ Κοράνιον ἀπαγορεύει τὴν πράστικσιν τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς, καὶ ἡ μουσικὴ καταδικάζεται ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἐξόχως ἀνόσιον. Ἀντιθέτως, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, ἣτις πάντοτε ὑπῆρξεν ἢ ἐκφρασίς τῆς ἀνκτολικῆς μεγαλοφυίας, παρέχεται ἐλευθέρον σταθιδιον ἐν τῇ οἰκοδομῇ τῶν τζαμιῶν, καὶ εἶναι ἀνεγνωρισμένον ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν τῆς Κων/πόλεως ἐπιστῶνται τὸ βλέμμα τοῦ διαβάτου ὡς ἐκ τῆς μεγαλοπρεπειᾶς τῶν ἀνκλογιῶν των, ἐνίστοε μάλιστα ἐκ τῆς χάριτος τοῦ σχεδίου των, ἐκ τῆς ἐγκρατοῦς κομψότητος τῶν ἐσωτερικῶν αὐτῶν μορφῶν. Ἄλλ' ἐν τούτοις, μὴ ἀπατώμεθα εἰς τοῦτο· οἱ Ὀθωμανοὶ δὲν φαίνονται σχόντες ἔμπνευσιν ἰδίαν αὐτῆς· πάντα τὰ τζαμιά κατασκευάζονται κατὰ μίμησιν τῶν ἑλληνικῶν ἐκκλησιῶν· τὸ σχέδιον τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὅπερ ἔχει θόλον ἐπτηρηγμένον ἐπὶ στρογγυλοειδῶν στεγῶν ἡμισφαιρικῶν, ἀναφαίνεται εἰς πάντα τὰ θρησκευτικὰ κτίρια, ἅτινα ἠκοδομήσαν. Ἀπεμιμήθησαν προσέτι τῆδε κλεῖτε, καταβαρύνοντες αὐτὰ, τοὺς τύπους τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης, καὶ ἐργάται πέρσαι τοῖς ἔδωκαν τὰ θαυμάσια τῶν φαβεντιανῶν ἀγγείων, δι' ὧν περιέβαλον τοὺς τοίχους ἐνίων τῶν τεμενῶν των. Ἐν τούτοις οἱ Τοῦρκοι ἔχουσι τὸ προτέρημα ὅτι γινώσκουσι ν' ἀπομονώσι τὰ κτίρια. Σχεδὸν πάντοτε περιμεστοιχισμένον δι' εὐρυχώρου διαστήματος ἐλευθέρου, κείμενον ἐπὶ δημοσίας πλατείαις,

ἐπὶ γηπέδου πεφυτευμένου ἐκ δένδρων, τὸ κτίριον λαμβάνει οὕτω τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ ὄψιν, καὶ οὐδὲν ἄλλοιοῖ τὴν ἁρμονίαν τῶν γραμμῶν καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἀπόψεως. »

Ἡ Κων/πολις ἀριθμεῖ τὴν σήμερον 346 τζαμία, ὧν τὰ δώδεκα μεγαλειότερα καλοῦνται αὐτοκρατορικὰ ἢ σουλτανικά· μεταξύ τούτων τῶν τελευταίων τὰ μᾶλλον ἀξιοπαρατήρητα εἶναι ἐν πρώτοις τὰ τοῦ Ἀχμέτ Γ' καὶ τοῦ Σουλεϊμανιέ.

Τὸ τζαμίον τοῦ Ἀχμέτ ἠκοδομήθη ὑπὸ τοῦ ἑμωνόμου Σουλτάνου ἐκ τῶν ἐρείπιων τῆς Ἀλεξανδρείας, Τροίας, ἀντὶ τοσοῦτων θυσιῶν, αἰτινες κατ' ἀνάγκην ἀπήτησαν ἰδιαιτέρους φόρους, ἀλλ' εἶναι ἀντάξιον τῶν καταβληθεισῶν δαπανῶν εἶναι τὸ ἀριστούργημα τῆς Ἀσιανῆς ἀρχιτεκτονικῆς, καὶ, κατὰ τὴν κρίσιν τῶν ἀπροκαταλήπτων, προσβάλλει τὴν ὁρασιν μεγαλοπρεπέστερον καὶ αὐτοῦ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας. Ἐχει, ὡς αὕτη, τὸ σχῆμα ὀρθογωνίου, ἀλλὰ διαφέρει αὐτῆς κατὰ τοῦτο, ὅτι ὁ θόλος αὐτοῦ ἀντὶ νὰ στηρίζηται ἐπὶ δύο ἡμιστρογγυλοειδῶν στεγῶν, ὅπερ δίδει εἰς τὴν ἰουστινιάνειον οἰκοδομὴν ὄψιν ὀσειδῆ, ἐρείδεται ἐπὶ τεσσάρων, ὅπερ παρέχει τῷ τζαμίῳ τὴν ὄψιν ἐλληνικοῦ σταυροῦ· αἱ τέσσαρες γωνίαι, κεῖνται πολὺ χαμηλότερον καὶ καθίστανται ἀσήμαντοι ἐν τῇ ἐκτάσει τοῦ κτιρίου. Ἡ κεντρικὴ στρογγυλοειδῆς στέγη στηρίζεται ἐπὶ τεσσάρων στρογγύλων πινσῶν, πύλακισμένων ἐξωτερικῶς. Οἱ πινσοὶ οὗτοι, ὅμοιοι πρὸς τοὺς μεγαλειότερους τοῦ κόσμου πύργους, ἔχουσι περιφέρειαν 31 μέτρων. Τοῦτο τὸ τζαμίον διακρίνεται διὰ τοῦ μεγέθους αὐτοῦ, τῆς ἀπλότητός του καὶ τῆς αὐστηρᾶς καθαρότητος τῶν διαγραμμάτων αὐτοῦ.

Τὸ γιγαντιαῖον Σουλεϊμανιέ ἠκοδομήθη διὰ τῶν μαρμάρων τῆς μητροπόλεως τῆς Ἀγίας Εὐφημίας ὑπὸ τοῦ Σινάν, τοῦ μεγαλειότερου Τούρκου ἀρχιτέκτονος καὶ κεῖται εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος τῆς πόλεως. Ὡς εἶπον, εἶναι τὸ τζαμίον τῶν χρωματογράφων· τῷ ὄντι, ἅμα τις ὑπερβᾶς τὸν οὐδὸν τοῦ τεμένους τούτου, θαμβοῦται ὑπὸ τῆς κοσμητικῆς αὐτοῦ τέχνης, ὑπὸ τῶν χρωμάτων, ἐκ τῶν περσικῶν ὑαλίνων θυρίδων, τῶν φαῖων καὶ λευκῶν ἐναλλάξ τεθειμένων μαρμάρων αὐτοῦ. Ὁ ναὸς οὗτος ἐκ πρώτης ὄψεως τόσον ἐξοχος ἅμα καὶ ἐπαγωγὸς, ἐμπνέει τὴν θαυμασμόν, ὥστε ἡ Λαίδυ Μοντάνι δὲν ἐδίστασε νὰ γράψῃ ὅτι, «μὲ τὸ λαμπρὸν τοῦτο κτίριον παραβαλλομένη καὶ αὐτὴ ἡ ἐν Λονδίῳ περίφημος ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Παύλου θὰ φανῆ εὐτελής. »

Ἡ στρογγυλοειδῆς στέγη τῆς Σουλεϊμανιέ στηρίζεται ἐπὶ τεσσάρων ὀγκωδῶν ἢ τετραγῶνων στύλων, μεταξύ τῶν ὁποίων ἀνυψοῦνται ἐξ ἐκάστης πλευρᾶς δύο παμμεγέθεις στῆλαι ἐκ γρανίτου· εἶναι ἦττον εὐρεῖα, ἀλλὰ μᾶλλον ὑψηλῆ τῆς τῆς Ἀγίας Σοφίας, τοῦθ' ὅπερ τὴν καθιστᾶ ἦττον κυρτὴν καὶ ἐκ τούτου μάλιστα ἦττον θαυμασίαν ὡς ἠττημένη δυσχέρεια.

Ὁ τρίτος λόφος, οὗ ὑπέρεκειται ἡ Σουλεϊμανιέ, φέρει ὡσαύτως τὸ

Σερασκεράτορ ἢ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Εἰς τὸ κέντρον τῆς εὐρυτάτης πλατείας, ἔθλα γυμνάζονται τὰ στρατεύματα, ὑψοῦται ὁ πύργος τοῦ Σερασκεράτου, οἰκοδομηθεὶς ὑπὸ Μιχμοῦδ τοῦ Β', ὃν οἱ Τούρκοι καλοῦσιν ὀμφαλὸν τοῦ ἄστειος. Τὸ πικνόραμα, οὔτινος ἀπολαύει τις ἐκ τῆς κορυφῆς του, ἐξαπλοῦται πλέον, ἀλλὰ μοι φαίνεται ἦττον ὠραῖον τοῦ πανοράματος τοῦ πύργου τοῦ Χριστοῦ ἐν Γαλατᾶ· τὸ βλέμμα ἐξικνεῖται εἰς πλειοτέραν ἔκτασιν, αἱ οἰκοδομαὶ ἀποβάλλουσι τὸ λαμπρὸν αὐτῶν καὶ φαίνονται οἰνοεὶ καταπιεσθεῖσαι χωρὶς ἐκ τούτου τὸ πανόραμα νὰ καλύψῃ τὸ θέληγτρον τοῦτο τῆς σμικρύνσεως, οὗ θέλομεν ἀπολαύσει ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Μπουργκουρλού.

Μεταξὺ τοῦ Σερασκεράτου καὶ τῆς Ἀγορᾶς (Τσαρσί), κεῖται τὸ τζαμίον *Βαγιαζίτου τοῦ Β'*, ὅπερ θεωρεῖται ἐκ τῶν κομψοτέρων τῆς Σταμπούλ, καὶ ὅμως οὐδὲν ἰδιαιτέρον παρουσιάζει, πλὴν τῶν ἐκ λευκοφλέβου καὶ ἀφρικανῆς ἰσπέως κίονων· ἀλλ' εἰς τοῦτο τὸ τζαμίον συρρέουσιν οἱ πλείονες τῶν ἀλλοδαπῶν ἕνεκα τῆς πληθύος τῶν ἱερῶν καὶ ἡμέρων περιστερῶν, αἵτινες κατοικοῦσι τὰς στέγας καὶ τὰ δώματα. Πᾶσαι ἔχουσι κοινὸν πατέρα καὶ μητέρα ἐκ τοῦ αὐτοῦ ζεύγους, ὅπερ ὁ Σουλτάνος Βαγιαζίτης ἠγόρασε παρὰ πτωχοῦ, ὑποκαθημένου ἐπὶ τῶν βαθμίδων τοῦ τεμένους, καὶ ὅπερ ἐδώρησατο τῷ τζαμίῳ προστιθείς καὶ χρηματικὸν ποσὸν διὰ τὴν διατροφήν του. Αἱ περιστεραὶ αὗται ἠΰξησαν καὶ ἐποπλασιασθήσαν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε ὅταν ὁ περιεργος περιηγητῆς ῥίπτῃ ἐν τῇ αὐτῇ μίαν ἢ δύο δράκας σίτου, ἅς ἀντὶ ὀλίγων λεπτῶν τῷ πωλεῖ πωλωρὸς τοῦτο τὸ ἔργον ἐξασκῶν, περιίπτανται ὡς νέφος ἐπισκοτίζον ἐπὶ στιγμὴν τὸν ἥλιον.

Παραπλεύρως τοῦ τζαμίου τούτου εὐρίσκεται τὸ μαουσωλεῖον ἢ ὁ τάφος τοῦ θεμελιωτοῦ αὐτοῦ Βαγιαζίτου τοῦ Β' υἱοῦ καὶ ἀμέσου διαδόχου Μωάμεθ τοῦ Πορθητοῦ, ἀλλ' οὔτινος ἢ βασιλεία δὲν ἀπέβη ὅσον ἐνδοξος ἢ τοῦ πατρός του. Οἱ πόλεμοι Βαγιαζίτου τοῦ Β' ἀληθῶς οὐδέποτε ὑπῆρξαν εὐτυχεῖς πλὴν ἐκείνου, ὃν ἀνέλαθε κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Τζέμ, προσώπου λίαν ποιητικοῦ· ὥστε δὲν νομίζω ἄτοπον νὰ παραθέτω ἐραυρίζομενος τὴν σελίδα, ἣτις ἀναφέρεται εἰς αὐτὸν παρὰ τῷ ἐξόχῳ συγγραφεῖ τῆς *Ἱστορίας τῆς Τουρκίας*.

«Βαγιαζίτης ὁ Β' ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τοῦ πατρός του ἐν ἡλικίᾳ 35 ἐτῶν· δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπενέγκῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ τὸν Κανόν, ἀδελφοκτόνον τοῦ Μωάμεθ. Ὁ Τζέμ περιστοιχίζετο ὑπὸ ὀπαδῶν καὶ φίλων ἐν τῇ δικιότητι μικρὰν τῆς Καραμανίας. Ὁ Βαγιαζίτης ἐγεννήθη πρὸ τῆς ἀναγορεύσεως τοῦ πατρός του· ὁ Τζέμ βασιλευόντος τοῦ Μωάμεθ ἐπαρουσιάζετο λοιπὸν ὡς μόνος ἀληθὴς υἱὸς τοῦ Σουλτάνου καὶ ἠθέλησε ν' ἀμφισβητήσῃ πρὸς τὸν ἀδελφόν του τὸ ἀξίωμα τοῦ Πατισάχ. Συνέλεξε στρατεύματα ἐν ταῖς γείτοσιν ἐπαρχίαις τῆς διοικήσεώς του καὶ ἐβάδισε πρὸς τὴν Κων/πολιν· ἐνίκησε κατὰ κράτος τὰ στρατεύματα τοῦ ἀδελφοῦ του ἐν Προύσσῃ, καὶ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του προέτεινεν αὐτῷ

τὸν διαιμερισμὸν τῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ θεία τῶν δύο πριγκήπων, ἀδελφὴ τοῦ Μωάμεθ, ἰκέτευε τὸν σουλτάνον νὰ συγκατανεύσῃ εἰς ταύτην τὴν οικογενειακὴν συμφωνίαν, ὁ δὲ Βαγιαζίτης ἀπεκρίνατο διὰ τῆς ἀραβικῆς παροιμίας: «Δὲν ὑπάρχει δεσμὸς αἵματος μεταξὺ τῶν βασιλέων.»

«Παρὰ τὰ στρατιωτικὰ αὐτοῦ προτερήματα καὶ τὴν λαμπρὰν αὐτοῦ ἀνδρείαν, ὁ Τζέμ δὲν ἠδυνήθη νὰ πολεμήσῃ κατὰ πασῶν τῶν ἠνωμένων δυνάμεων τῆς αὐτοκρατορίας. Ἠττήθη ἐν τῇ πεδιάδι Ἰενατοσχέρ ἐν Βιθυνίᾳ (κατ' Ἰούνιον τοῦ 1481), καὶ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Αἴγυπτον. Ἡ Αἴγυπτος ὑπεδέξατο τὸν Τζέμ μετὰ πολλῶν τιμῶν διέτριψε δ' αὐτόθι ὅλον ἑνιαυτὸν, μετέβη εἰς Μέκκαν ὡς προσκυνητῆς, ἐπανῆλθεν εἰς Καραμανίαν, ἐπανελάβε τὸν πόλεμον καὶ προέτεινεν ἐκ νέου τὴν εἰρήνην, ἣτις καὶ αὐθις ἀπεκρούσθη. «Ἡ μνηστὴ τῆς αὐτοκρατορίας, ἀπεκρίνατο ὁ σουλτάνος, δὲν δύναται νὰ μερισθῇ μεταξὺ δύο ἀντεραστῶν. Ὁ Τζέμ λοιπὸν νὰ μὴ μολύνῃ τοῦ λοιποῦ τοὺς πόδας τοῦ ἵππου μου καὶ τὰ κράσπεδα τοῦ αὐτοκρατορικοῦ μου μανδύου τοῦ μουσουλμανικοῦ αἵματος. Τὸ μόνον, ὅπερ δύναμαι νὰ πράξω, εἶναι νὰ δώσω τῷ ἀδελφῷ μου ἀρκετὸν ποσὸν χρημάτων, ὅπως ζῇ μόνος μακρὰν τῆς πολιτικῆς.

«Δὲν θέλω χρήματα, ἀπήντησεν ὁ Τζέμ, ἀλλ' αὐτοκρατορίαν.»

«Ἄλλ' ἠττήθη, ἀντιποιοῦμενος τὴν ἀρχὴν, καὶ δευτέραν φοράν, καὶ ἐζήτησεν ἄσυλον παρὰ τοῖς ἱππótαις τῆς Ῥόδου. Ὁ ἀρχηγὸς ἠρνήθη τὴν παράδοσιν, ἀλλ' ὑπεχρεώθη ἀντὶ 50 χιλ. δουκᾶτων κατ' ἔτος νὰ κρατῇ τὸν Τζέμ δεσμώτην ἐν μιᾷ τῶν οἰκιῶν τοῦ Τάγματος. Ἐπεμφάν τὸν Τζέμ εἰς Γαλλίαν, ὅπως τὸν σώσωσι τοῦ ἐγχειριδίου τῶν δολοφόνων τοῦ Βαγιαζίτου. Μετέβη ἀπὸ φρουρίου εἰς φρούριον, μετὰ τὴν δόξαν τοῦ πατρὸς του, μετὰ τὸ κάλλος του, τὴν δυσθυμίαν καὶ τοὺς ἔρωτάς του. Συνέτρεχον πανταχόθεν ὅπως ἴδωσι τὸν υἱὸν τοῦ κατακτητοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Διέτριψε χρόνον τινὰ ἐν Νικκίᾳ, πόλει θελκτικῇ, ἔλεγεν, ἐν ἣ παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ἠναγκάσθη νὰ παραμείνῃ. Εἰσελθὼν αὐθις ἐν Γαλλίᾳ, κατῴκησε μῆνας τινὰς ἐν ἐπαύλει τινὶ τοῦ Δορινέ, βεβουλισμένος ἐν τῇ βεμβώδει μελέτῃ τῆς ἀγεράχου ἄμα καὶ ἀγρίας ταύτης φύσεως, τοσοῦτω νέας δι' ὀφθαλμούς ἐξωφκειωμένους εἰς τὰς κυματώδεις καὶ τρυφηλὰς εἰκόνας· εὗρεν ἐκεῖ ὡσαύτως παρηγορίαν ἐν τῷ ἀγνῷ καὶ βαθεῖ ἔρωτι τῆς ὠραίας Ἑλένης τοῦ Σασσενάζ· καὶ ὅποτε ὁ πλανητὴς αὐτοῦ βίος ἀπεσπάσθη ἐν Δορινέ, ἐνθα ἤδη ἐβρίζουτο ἐν τῇ καρδίᾳ γυναικὸς, ἔλαβε καὶ μετ' αὐτῆς, ὡς τοῦτο λέγει μετὰ τὴν ποίησιν τῆς διαλέκτου αὐτοῦ, τὴν εὐωδίαν τοῦ ἄνθους αὐτοῦ τῶν ὀρέων, τερπνοτέραν τῆς τῶν Ῥόδων τῆς Καραμανίας. Ὁ πάπας Ἰννοκέντιος ὁ 8^{ος} ἐζήτησατο τὸν Τζέμ παρὰ τοῦ μεγάλου δεσπότη τοῦ ὑποτελῆ του, ὁ Ἄουσσῶν παρεχώρησε τὸν δεσμώτην του, καὶ ὁ πάπας τῷ ἐχάρισεν ὡς ἀντάλλαγμα καρδινάλιον πῖλον. Ὁ Τζέμ ἠρνήθη ν' ἀποταξῇ τὴν ὀθωμανικὴν θρησκείαν καὶ προσκυνῆσῃ τὸν πάπαν,

ἀλλὰ χρώμενος αὐτῷ εὐγενῶς ὡς πρίγκηψ, ἐπορεύθη πρὸς αὐτὸν κατ' εὐθείαν καὶ ἐφίλησεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ὤμου. Ὁ πάπας ἠθέλησε νὰ τὸν μεταπεισῇ «Δὲν θέλω ἐξομῶσαι τὴν θρησκείαν μου, ἀπήντησεν ὁ Τζέμ, οὔτε ὑπὲρ τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, οὔτε ὑπὲρ τῆς ζωῆς μου.» Ὁ πάπας δὲν ἐπέμεινε πλέον ζητῶν νὰ μεταπεισῇ αὐτόν. Ὁ Ἰννοκέντιος ἀπέθανε καὶ διεδέξατο αὐτὸν Ἀλέξανδρος ὁ Γ', ὁ διαβόητος Βοργίας. Ὁ Ἀλέξανδρος προέτεινε τῷ Σουλτάνῳ νὰ δολοφονήσῃ τὸν ἀδελφόν του ἐπ' ἀμοιβῇ 300 χιλ. δουκάτων. «Πάντες οἱ ἄνθρωποι εἰσι θνητοί, ἀπεκρίνατο ὁ σουλτάνος· εἶθε νὰ εὐαρεστηθῆτε λοιπὸν νὰ βοηθήσῃτε τὸν ἀδελφόν μου, ὅπως ἀπαλλαγῇ τῶν ἀθλοιοτήτων τοῦ κόσμου τούτου, καὶ διὰ τῶν μεριμνῶν ὑμῶν, ἡ ψυχὴ αὐτοῦ μεταβῇ εἰς τὰς οὐρανίους μονάς.» Αἱ 300 χιλιάδ. δουκάτων συνηκολούθησαν ταύτῃ τῇ ἐπιστολῇ. Ὁ πάπας ἠθέλησε νὰ κερδίσῃ αὐτάς, ἐφ' ᾧ παρέσχε τῷ Τζέμ ἐκείνην τὴν περιφρημον καὶ λευκὴν κόνιν, ἧς ἐποιεῖτο χρῆσιν μετὰ τῶν καρδιναλίων αὐτοῦ. Ὁ Τζέμ ἀπέθανε τῇ 24 Φεβρουαρίου 1495, κατὰ τὸ 36^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας του. Πρεσβεία ὀθωμανικὴ ἦλθεν εἰς Ἰταλίαν, ζητοῦσα τὸ σῶμά του· ὁ Βαγιαζίτης δὲν τὸν ἐφοβεῖτο πλέον.»

Θανόντος αὐτοῦ καὶ ἡ κόνις του, ὡς ἡ τοῦ Ἐτεοκλέους καὶ Πολυεΐκους ἀπεχωρίσθη· καὶ ἐν ᾧ τὰ λείψανα τοῦ Τζέμ, γεννηθέντος ἐν Σταμποῦλ, κεῖνται ἐν Προύσῃ, τὰ τοῦ Βαγιαζίτου, γεννηθέντος ἐν Προύσῃ, εἰσὶν ἐνταῦθα ἐν Σταμποῦλ ἐν τῷ στρογγύλῳ καιδρίῳ, ὅπερ ἐπισκιάζει τὸ ὁμώνυμον τζαμίον.

Ὅπως φέρωμεν εἰς πέρας τὴν ἐπισκόπησιν τῶν ἀξιοπαρατηρήτων τζαμιῶν τῆς Κων/πόλεως, ἀναφέρωμεν ἔτι τὸ τοῦ Μωάμεθ φκοδομημένον ὑπὸ τοῦ ἑλληνοσ ἀρχιτέκτονος Χριστοδοῦλου ἐπὶ τοῦ γηπέδου τῆς ἐκκλησίας τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, πάνθεον τῆς βωμαϊκῆς Ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἧτις τὴν ἐπαύριον τῆς κατακτῆσεως ἐγένετο ἐπὶ τινὰ χρόνον ἔδρα τοῦ Πατριάρχου.

Μετὰ τὸν Ἀλλὰχ οἱ Τούρκοι δὲν ἔχουσι τι ἱερώτερον τῆς σκιᾶς αὐτοῦ· τοῦ σουλτάνου· ὅθεν τὰ μόνα κτίρια, ἅτινα ἀνήγειραν οἱ Τούρκοι εἰς τζαμία, ὅπως δέωνται τοῦ Κυρίου, μέγαρα, ὅπως στεγάζωσι τὸν κυρίαρχον αὐτῶν καὶ στρατῶνες ὅπως κατασταθμεύωσιν οἱ στρατιῶται οἱ ὑπερασπίζοντες αὐτόν.

Ἡ ἀρχαία οἰκῆσις τῶν Σουλτάνων, ἔκειτο ἐπὶ τοῦ εὐρυχώρου τούτου τριγώνου, οὗτινος τὴν βᾶσιν ἀποτελεῖ ἡ πλατεῖα τῆς ἁγίας Σοφίας καὶ ὅπερ κορυφὴν ἔχει τὸ ἀκρωτήριον τὸ διαχωρίζον τὸ Χρυσοῦν Κέρας τῆς θαλάσσης τῆς Προποντίδος. Τὸ γήπεδον τοῦτο ὠνομάζετο τουρκιστὶ Σεράι (ἀνάκτορον) καὶ καλεῖται Ἐσκί-Σεράι (παλαιὸν ἀνάκτορον), ἀφ' οὗ ὁ Σουλτάνος Ἀβδούλ-Μετζὶδ μετῴκησεν ἐν τοῖς νέοις ἀνακτόροις τοῦ Βοσπόρου. Νῦν ἐστὶν εἰδὸς τι στρατῶνος τῶν ἀπομάχων τῶν Σουλτανῶν καταφύγιον.

Τὸ Σεράι ποσῶς δὲν εἶναι, ὡς θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἐκλάβῃ αὐτὸ, μέ-

γαρον περιεστοιχισμένον ὑπὸ κήπου, ἀλλὰ συναρμογὴ κτιρίων, ἢ μᾶλλον συμφόρημα ἀσυναρμόστων οἰκοδομημάτων, κισκίων, στοῶν ἀποληγούσων εἰς δώματα ἐξώστων, σκηνομάτων, παντοίων στρατώνων, ἵπποστασιῶν, τὸ ἅλον διατεμνόμενον ὑπὸ κήπων εἶναι πόλις ἐν πόλει διαχωριζομένη δι' ὑψηλῶν τειχῶν. Τὸ Σεραΐ μοι ἐφάνη ἡ ὠραιότερα τοποθεσία τῆς Κων/πόλεως δι' αὐτοκρατορικὸν μέγαρον, εὐρίσκεται ἐν μοναδικῇ θέσει μεταξύ τριῶν θαλασσῶν, εἶναι τοποθεσία πολὺ ὑπερτέρα τῆς τῶν νέων ἀνακτόρων. Ἐκ τοῦ ἐν τῷ περιβόλῳ αὐτοῦ ἐγκλείστου λόφου ἀπολαύει τις πικροράματος μαγευτικοῦ, οἱ κῆποι τοῦ ἀπειροπληθεῖς, σχεδὸν πάντες γαλλιστὶ ἀπεικονισθέντες, ἐγκλείουσιν, ἄλλα ἰάσμων, αἰγοκλημάτων, ἐβένων καὶ μάλιστα πάντων βόδων: τὸ βόδον, λέγουσιν οἱ Τοῦρκοι, εἶναι τὸ ἄνθος τῶν σουλτανῶν, καὶ ἡ σουλτάνα τῶν ἀνθέων· αἱ δίοδοί εἰσι κεκαλυμμέναι ἐκ κιτρίνης ἄμμου καὶ μαργαρωδῶν ὄστράκων. Ὡς πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν κτιρίων τοῦ Σεραίου, ὅπως ἀδύνατόν μοι εἶναι νὰ περιγράψω τούτο διὰ τὸν ἀπλοῦστατον λόγον, ὅτι δὲν μοι ἐπετρέπη ἐπισκόπησις ἐσωτερικῶς καὶ μετὰ τὸ μπαξίσι, ὅπερ συνήθως ἀνοίγει πάσας τὰς θύρας.

Οἱ Σουλτάνοι πάντῃ ἐγκαταλιπόντες τὸ παλαιὸν Σεραϊὸν ἠθέλησαν νὰ διατηρήσωσιν ἐν αὐτῷ κλισίαν. Ὁκοδόμησαν ἐσχάτως ἐπὶ τῇ προθέσει ταύτῃ Κιόσκιον ἐκ μαρμάρου λευκοῦ πλησιέστατα τοῦ κίονος τοῦ Θεοδοσίου, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ Κιόσκιον τῆς Γκιουλχανέ, ὅποθεν ἀναχωρεῖ ὁ Σουλτάνος ὅπως μεταβῆ ἔχων συνοδοὺς πάντας τοὺς ὑπουργοὺς αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀνωτάτους τῶν ἐν τέλει εἰς τὸ τζαμίον τοῦ Ἀχμέτ, ὅπου κατ' ἐναυτὸν πανηγυρίζει τὴν ἑναρξίν τοῦ Βαϊραμίου.

Τὰ τρία αὐτοκρατορικὰ μέγαρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πλὴν τῶν Κισκίων καὶ τῶν βασιλικῶν ἐπαύλεων, ὅπου οἱ Σουλτάνοι ἔρχονται ἐνίοτε ν' ἀναζητήσωσι βίον μᾶλλον ἐλεύθερον καὶ ἀπλοῦν, εἰσὶ τὸ Δολμᾶ-βακτσέ, τὸ Τσεραγὰν καὶ τὸ Βεγλερμπέγ. Τὰ ἀνάκτορα τοῦ Δολμᾶ-βακτσέ ἢ Γενί-Σεραΐ, ὀικοδομημένα ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Ἀβδούλ Μετζιδ κατὰ τὰ σχεδιογραφήματα τοῦ κ. Βευλίου, ἀρχιτέκτονος Ἀρμενίου, ἱδρύνται καταντικρῶ τῆς Ἀσιατικῆς ἀκτῆς ἐπὶ γηπέδου περιβρεχομένου ὑπὸ τοῦ Βοσπόρου, οὗ τὰ κύματα λείχουσιν ἡρέμα τὰς μαρμαρίνους βαθμίδας τῆς προκουμαίας τῶν ἀνακτόρων ἥτοι ἐπὶ διαστάσεως ἐγγὺς ἡμίσεος χιλιομέτρου. Ὁ Θ. Γουτιέ ἐποίησατο περιγραφὴν τούτων τῶν μαγικῶν ἀνακτόρων, ἣν δύναται τις νὰ εἴρῃ ἀκριβῶς μεταπεφρασμένην ὑπὸ τοῦ καλλιπεῦς καλάμου τοῦ Σιαρλάτου Δ. Βυζαντίου ἐν τῇ τριτόμῳ αὐτοῦ *Κωνσταντινουπόλει*.

Εἰς ἀπόστασιν τινα ἀπὸ τοῦ Δολμᾶ-βακτσέ ἀνερχόμενός τις τὸν πορθμὸν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὄχθης, διευθύνεται πρὸς τὸ μέγαρον τοῦ Τσεραγὰν, τὸ πρῶτον τῶν αὐτοκρατορικῶν ἀνακτόρων μετὰ τὰ τοῦ Δολμᾶ Βακτσέ. Τὸ μέγαρον τοῦτο ὀικοδομῆται ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Ἀβδούλ

Ἄξιζ' ἐπὶ τοῦ γηπέδου τοῦ ποτὲ καλουμένου «Ἰασόνιον» ἀπὸ τοῦ Ἰάσονος, ὅστις ἔπλευσεν ἐντεῦθεν εἰς τὸν Πόντον. Τὸ μέγαρον τοῦτο διαστάσεων ἦττον τεραστίων τοῦ προλαθόντος, κατ' οὐδὲν ὑστερεῖ ἐκείνου ὡς πρὸς τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν καλλονήν. Οἱ ἐπιστήμονες, βεβαιοῦσι, προτιμῶσιν αὐτὸ καὶ τοῦ προμνησθέντος μεγάρου. Ἔτι παρ' ὀψιτέρω ἐπὶ τῆς ἀντικειμένης ὄχθης κεῖται τὸ μέγαρον Βεγλερμπένη, ὅπερ ἐπανευρήσομεν ἐν τῇ κατὰ τὸν Βόσπορον περιοδείᾳ ἡμῶν.

ΤΑ ΠΕΡΙΞ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Ἐν τῶν γοητευτικωτάτων θεληγῆτρων τοῦ Βυζαντίου εἶναι τὰ θελκτικὰ αὐτοῦ προάστεια, εἰς ἃ κατὰ τοὺς κύσωνας τοῦ θέρους, οἱ ὄλθιοι τῆς πόλεως μεταβαίνουνσι πρὸς ἀναψυχὴν καὶ ἄνεσιν. Αἱ δύο θέσεις αἱ μᾶλλον ἐπιφανεῖς καὶ ἀντάξια πασῶν τῶν περιόδων τῆς προσηκούσης αὐτῆς δόξης εἰσὶν αἱ Βοσπόρειοι ἀκταὶ καὶ αἱ τῶν Πριγκήπων νῆσοι.

Τὸ τερπνὸν μικρὸν ἀρχιπέλαγος τῶν νήσων τῶν Πριγκήπων, σύγκειται ἐκ τεσσάρων μεγίστων νήσων περικεκυκλωμένων ὑπ' ἄλλων μικρῶν νησοῦρίων. Ἐν τῶν παντοφόρων ἀκτίων, ἅτινα ὄρμουςι παρὰ τῇ γειφύρᾳ τοῦ Γαλατᾶ, διευθύνει ἡμᾶς ἐν δυσὶν ὥραις ἐκεῖ οὔσης αἰθρίας. Ἐκ τοῦ καταστρώματος τοῦ πορθμείου βλέπει τις τὸ πρῶτον τὴν *Πρώτην*, ἣτις ἡμιστὰ καλλιεργεῖται, εἶτα τὴν *Ἀρτιγόνην* σχεδὸν ὡσαύτως ἄγονον ὅσον ἡ πρώτη, εἰ καὶ ὑπάρχουσιν αὐτόθι οἰκίαι τινεὶ ἰδρυμέναι τῆδε κάκεισε ἐπὶ τῶν λιθωδῶν αὐτῆς κλίσεων. Ἡ *Χάλλη* φαίνεται μετέπειτα, καθορᾷ τις δὲ αὐτόθι ἀναριθμήτους κώμας, λαμπρὰν βλάστησιν καὶ τινὰς ἐκκλησίας ἢ μονὰς· ἐκεῖ κείνται δύο μεγάλαι σχολαὶ τῶν Ἑλλήνων ἡ Θεολογικὴ καὶ ἡ Ἐμπορικὴ· σφόδρα ἐλυπήθην μὴ δυνηθεὶς νὰ συγκατατεθῶ εἰς τὴν εὐμενῆ πρόσκλησίν τινος τῶν καθηγητῶν τῆς πρώτης τῶν σχολῶν τούτων καὶ ἅμα νὰ ἐνδιατρίψω τοῦλάχιστον ἐπὶ ἡμέραν ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης, διότι ἀδυσώπητος καιρὸς δέν μοι ἐπέτρεψε τοῦτο. Μετὰ τινὰς στιγμὰς ἀφικνούμεθα εἰς τὴν Πριγκηπον, ἔνθα ἀποβαίνομεν ἐπὶ μακρᾶς λιθίνης προκυμίας, βαθίως δίκην ἀκρωτηρίου χωρούσης εἰς τὴν θαλασσαν.

Ἡ περιφέρεια τῆς μεγαλειτέρας πασῶν ταύτης νήσου δὲν εἶναι ἐλάσσων τεσσάρων λευγῶν, ἡ κρατίστη αὐτῆς κωμόπολις Πριγκηπος κεῖται λίαν χαριέντως ἐφ' ὑψηλοῦ κρημοῦ. Ἀπὸ τῆς ἀποβάσεως ἀνηλάται προθυμοποιῶνται νὰ εὔρωσι μεταξὺ τῶν περιγηγῶν πελάτας διὰ τοὺς ὄνους αὐτῶν, ξένους οὖς ἐκ πρώτης ὄψεως ἀναγνωρίζουσι, καὶ ἀφ' οὗ ἐξετάσῃ τις τὴν τιμὴν (διότι πᾶς ὀδίτης διέκρινεν ἤδη ἐν τῷ ὀδηγῷ αὐτοῦ ὅτι χρεῖα ἦτο νὰ ἐξετάσῃ αὐτὴν), διευθύνεται ἐπ' ὄνου πρὸς τὴν ἀρχαίαν μονὴν τοῦ ἀγίου Γεωργίου τοῦ Κουδονῶ κειμένην εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς νήσου καὶ τοῦ ἐπιχώματος, ἀφ' οὗ ἀπολαύει τις πανοράματος τοῦ μᾶλλον ἐκτεταμένου· ἐντεῦθεν κατοπτεῦει τὸν ὠραῖον κόλπον τῆς Νικομηδείας, τὰς Ἀσιατικὰς ἀκτὰς, τὴν θαλασσαν τοῦ

Ο ΝΑΥΑΡΧΟΣ ΔΕΖΕΝ
(Λαυρέντιος Ίωσήφ)
Ἄρχηγος τῆς Γαλλικῆς Ναυτικῆς Ἀποστολῆς.

Μαρμαρά καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μεθ' ἀπασῶν αὐτῆς τῶν ποι-
κίλων ἀπόψεων, τζαμιῶν καὶ μιναρέδων. Διὰ τοῦτο μετὰ λύπης ἀπο-
φασίζει τις τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ τερπνοῦ τούτου οἰκήματος, ἔνθα θὰ
ἤσθάνετο τις ἑαυτὸν τόσον μακάριον ἂν ἠδύνατο νὰ ζῆ καὶ μετὰ τινος
ἄλλου. . . .

Καὶ ὅτε κατέβαινον αὖθις, δὲν ἀπηύδων θαυμάζων τὴν ἀληθῶς
μεγαλοπρεπῆ βλάστησιν ταύτης τῆς νήσου, βλάστησιν ἀντικειμένην
πρὸς τοποθεσίας ἀγρίας ὄψεως, παρὰ ταῖς ὁποίαις βλέπει τις πληθὺν
μύρτων, εἶτα δὲ τῆδε κἀκεῖσε δέσμας τερεβίνθων, αἵτινες φαίνονται
ἐσκεδασμένοι αὐτομάτως ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ τάπητος τῶν θερισμάτων ἢ
ἐπὶ τῆς πρασίνης χλόης τῶν λειμώνων· πορρωτέρω φύονται ἄμπελοι,
ἐλαῖαι, ῥοδοδάφναι, συκαῖ, πορτοκαλλέαι, κατωτέρω ἰταλικαὶ πεῦκαι
καὶ γιγαντιαῖαι κυπάρισσοι ὑψούμεναι πυραμιδοειδῶς ἐν τῷ κύανοχρῶφ
αἰθέρι.

Αἱ νῆσοι αὗται κείμεναι πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Σταμπούλ, στεροῦνται
παντελῶς τουρκικοῦ στοιχείου, ἴσως διότι ἐφάνησαν ἀνάξια λόγου εἰς
τὴν ὀθωμανικὴν κυβέρνησιν· οἱ βραγιάδες καὶ οἱ φράγχοι (μὴ ὑποτελεῖς)
ἐξ ἐναντίας συρρέουσιν εἰς αὐτὰς κατὰ τὴν ἄνοιξιν καὶ τὸ θέρος. Ἡ
πρὸς τὴν πρωτεύουσαν γειτνιάσις αὐτῶν, ἢ χωροθεσία αὐτῶν εἰς τὴν
εἴσοδον τῆς κόλπου τῆς Νικομηδείας καὶ ἐπὶ τοῦ διέκπλου τῶν αὐτόσε
πλεόντων πλοίων, ἢ εὐκρασία, ἢ καθαρότης τοῦ ἀέρος καὶ ἢ ἐλευθερία,
ἢ ἀπολαύει τις ἐκεῖ, ἐφέιλκυσαν κατὰ μικρὸν αὐτόθι πολυχρήθμον πλη-
θυσμὸν συγκροτούμενον μάλιστα ἐξ ἑλληνικῶν καὶ ἀρμενικῶν οἰκογε-
νειῶν. Αἱ χάριτες τῆς διχμονῆς ταύτης ἄλλοτε προέτρεψαν πολλοὺς
εὐρωπαίους πρεσβευτὰς νὰ κατοικήσωσιν αὐτόθι διαρκῶς, ἀλλ' ἢ δυσχέ-
ρεια, ὁ κίνδυνος μάλιστα τοῦ μεταβαίνειν ἐνίοτε εἰς Πέρα παραχρῆμα
ὅπταν τὰ συμφέροντα τὸ ἀπήτουν καὶ ἐν κακοκαιρίαις, ἀπέτρεψαν αὐ-
τοὺς τούτου· καὶ τοι δὲ ὁ ἀήρ ἡττόν ἐστι καθαρὸς, προείλοντο ὁμῶς τὸ
Μπουγιούκδερε, τὰ Θεραπειὰ, ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς, ὅθεν δύναν-
ται κατὰ βούλησιν νὰ μεταβαίνωσι διὰ ξηρᾶς εἰς Πέραν.

Περὶ δείλην μετέβην διὰ λέμβου εἰς τὸ ἀκρωτήριον Φενερμπαγτσέζι,
ὅθεν ἀφικόμεν ἔριππος εἰς τὴν πόλιν Καδικιοῖ, φίλος μού τις δὲ τὴν
προτεραίαν μὲ προσεκάλεσε νὰ διατρίψω αὐτόθι ἡμερονύκτιον, συνήν-
τησα αὐτῷ ἐπὶ τῆς προκυμιάς, ἔνθα καὶ ἐδειπνήσαμεν ὡς συνειθίζε-
ται κατὰ τὸ θέρος παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Φαλήρου. Μετὰ τὸ δεῖπνον
ἔσπευσα ν' ἀναπαυθῶ ἐκ τῶν κόπων τῆς ἡμέρας.

Τὴν ἐπαύριον ἠγέρθην περὶ τὸν ὄρθρον, ἔστην παρὰ τὸ παράθυρον,
ὅπως ἴδω ἂν ὁ καιρὸς ἦτον εὖνους διὰ τὰς ἐκδρομάς μου. Ὅποια δρο-
σερότης! ὅποια εὐωδία τῶν ἀνθέων! οἱ ἀστέρες ἔλαμπον ἐν ὅλῃ αὐτῶν
τῇ λάμπει. Τὸ λυκαυγὲς δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀνακύψῃ ὑπὲρ τὸν ὄριζοντα,
οὐδὲν νέφος ἐσκίαζε τὸ πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ. Κατὰ μικρὸν ἐλαφρὰ
καὶ οἰονεὶ ἰπτάμενα χρώματα, ἠδέα καὶ χαριέντα ἤρξαντο ὑποφώσκοντα

ἐν τῷ ὀρίζοντι καθίστανται ἐναργῆ βαθμηδὸν ἄχρι τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου διὰ τῶν ποικιλιωτέρων χρωμάτων. Οἷον γλυκὺ θέαμα! Ποῖαι λέξεις δύνανται νὰ ἐξιστορήσωσι ταύτην τὴν βραδείαν ἐπιτομὴν τῶν οὕτω πολυποικίλων φαινομένων! ἄλλοτε ποτε ἀνεῦρον παρὰ τοῖς Ἑλλησι καὶ Λατίνοις συγγραφεῦσι καὶ ὀρθῶς θεῶν τῆς πρωΐας, τὴν ροδόσπελον Ἡῶ προηγουμένην τοῦ Ἡλίου, ἀλλὰ πάντοτε ὑπέλαβον ταύτας τὰς περιγραφὰς ὡς προῖόν ἐνθουσιωδῶν φαντασιῶν. Τίς δύναται, ὄντως, ἐν τοῖς ἀρκτέροις κλίμασι διὰ τοῦ ὀμιχλώδους αὐτῶν ὀρίζοντος, νὰ ἀναγνωρίσῃ τὰς θελκτικὰς τὰς εἰκόνας; Οἶα βαρύθυμος θεά! οἶα ἀλαμπῆς ἡώς! Πόσον εὐαρέστως μετεμελήθην! πόσον τῇ στιγμῇ ταύτῃ ἡ ὑπαρξίς ἐγένετό μοι προσφιλέτης! ὅποσῃ λύπην ἠσθάνθη ἐπὶ τοῖς παρελθούσιν ἔτεσιν, ἅτινα παρῆλθον ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ἀντιλήψεων οὕτω θελκτικῶν! Πόσον ἔκτειρα ἐκείνους τοὺς ἀστὺς τοὺς μαλθακῶς κατακεκλιμένους ἐπὶ τοῦ πτίλου ἐν τῷ μυκῷ τῶν παστῶν αὐτῶν τῶν εὐκλειστῶν, τοὺς εἰδόμενους τὴν ἡῶ μόνον ἐξ ὀνόματος ἢ διὰ τῶν μελοδραματικῶν σκηνογραφιῶν καὶ ὀλιγωροῦντας τῶν οὕτως ἐξαισιῶν καλλωνῶν τῶν τόσον προσφυῶν πρὸς ἀνύψωσιν τῆς ψυχῆς εἰς σφαίρας ὑψηλοτέρας.

Ὁ ξενίζων με περὶ ὄρθρον ὡς ἐγὼ ἐγερθεὶς μὲ ἀπέσπασε τῶν τερπνῶν τούτων ὄνειροπολήσεων, ὅπως μὲ ἀνακαλέσῃ εἰς τὰς μονοτόνους ἀνάγκας τοῦ προγεύματος, οὐ ληφθέντος ἐξερχόμεθα, ὅπως περιέλθωμεν τὴν πόλιν, χρυσόχρουν ἤδη ὑπὸ τῶν πρώτων ἡλιακῶν ἀκτίων.

Ἡ Χαλκιδῶν, ἣν οἱ Τούρκοι καλοῦσι Καδίκιον (χωρίον τοῦ δικαστοῦ) ἀπέχουσα δύο λεύγας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐθεμελιώθη ὑπὸ τῶν Μεγαρέων τῷ 675 ἔτει π. Χ. Γνωστὸν τυγχάνει ὅποσον οἱ Ἕλληνες ἐνεπαίχθησαν διότι δὲν προέκριναν τὸν ὠραῖον λιμένα καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς γήπεδον, ὅπου μετὰ δέκα καὶ ἑπτὰ ἔτη ἰδρῦθη τὸ Βυζάντιον. Μεγάβυζος ὁ στρατηγὸς Δακρείου τοῦ Α' ἠγανάκτησε τοσοῦτον ἔνεκεν τοῦ λάθους αὐτῶν, ὥστε ἐκάλεσεν αὐτὴν Χάλκην, (πόλιν τῶν τυφλῶν), καὶ αὕτη ἡ λέξις κατέστη παροιμία ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Ἄλλ' ἀναμφιβόλως οἱ Μεγαρεῖς προείλοντο τὴν ὀχυρότητα τῆς ἀποικίας αὐτῶν ἀντὶ τῶν ἐμπορικῶν πλεονεκτημάτων, ἅτινα προσέφερον αὐτοῖς ἢ θέσις τοῦ Βυζαντίου. Ἡ γειτνίασις τῶν μαχίμων Θρακῶν ἀπέθιξε αὐτοῖς μακρὰν τῆς Εὐρώπης. Ἡ ἀσιατικὴ χαυνότης δὲν παρεῖγεν αὐτοῖς τοὺς αὐτοῖς κινδύνους καὶ ἐπαρουσίαζε περιστάσεις ἀρμοδίας εἰς τὴν ἐπιδεξιότητα αὐτῶν. Ἐν ἐλλείψει ἐμπορίου, ἢ θρησκεία ὑπῆρξε δι' αὐτοῖς πηγὴ λαμπρότητος καὶ εὐκλείας. Ἡ Χαλκιδῶν, ἥτις ποτὲ δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνταγωνισθῇ πρὸς τὸ Βυζάντιον κατώρθωσε ν' ἀνταγωνισθῇ πρὸς τοὺς Δελφοὺς. Ἔσχε τὸν ναὸν αὐτῆς τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἔσχε τὴν ἱερὰν αὐτῆς κρήνην, τοὺς χρησμούς αὐτῆς καὶ οἱ Ἕλληνες κατώρθωσαν νὰ μνηθάνωσι τὴν μοῖραν αὐτῶν ἐν τῇ Πόλει τῶν τυφλῶν (Τυφλοπόλει). Γενομένη χριστιανὴ ἡ Χάλκη, ἐξηκολούθησε

νά ἐφέλκῃ τὴν κρατίστην αὐτῶν θρησκευτικὴν εὐδοξίαν. Ἐδοξάσθη ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τοῦ Χριστιανισμοῦ διὰ τοῦ μαρτυρίου τῆς ἀγίας Εὐφημίας καὶ διὰ τοῦ πολυθρῦλτου ναοῦ, ὃν ἀνήγειραν αὐτῇ βραδύτερον καὶ ἐν ᾧ τῷ 451 ἐπὶ Μαρκεριανοῦ, καὶ Πουλυκερίας, συνήλθον ἐν συνόδῳ οἱ 630 πατέρες ὅπως ἀνασκευάσωσι τὰ δόγματα τοῦ Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκούρου. Ἐν δὲ τῇ Σ' πράξει (συνεδριάσει) τῆς Συνόδου ταύτης ἐδόθησαν τῇ τῆς Χαλκηδόνος ἐπισκοπῇ καὶ τὰ πρεσβεῖα τῆς Μητροπόλεως. Ἡ πράξις αὕτη ἔχει οὕτως: «Ὁ θεϊότατος καὶ εὐσεβέστατος ἡμῶν δεσπότης πρὸς τὴν ἀγίαν Σύνοδον εἶπεν. Εἰς τιμὴν τῆς τε ἀγίας μάρτυρος Εὐφημίας, καὶ τῆς Ὑμετέρας Ὁσιότητος, τὴν Χαλκηδονεὴν πόλιν, ἐν ἣ τῆς ἀγίας πίστεως σύνοδος συνεκροτήθη, μητροπόλεως ἔχειν πρεσβεῖα ἐθεσπίσαμεν, ὀνόματι μόνον ταύτην τιμήσαντες, σωζομένου δὴλα δὴ τῇ Νικομηθεῖαν μητροπόλει τοῦ ἰδίου ἀξιώματος.»

Ἄλλὰ πρὸ πολλοῦ ἡ ἀρχαία Χαλκηδὼν ἀπώλεσε τὴν τε φήμην καὶ τὰ μνημεῖα καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ εἰρεῖπια αὐτῆς.

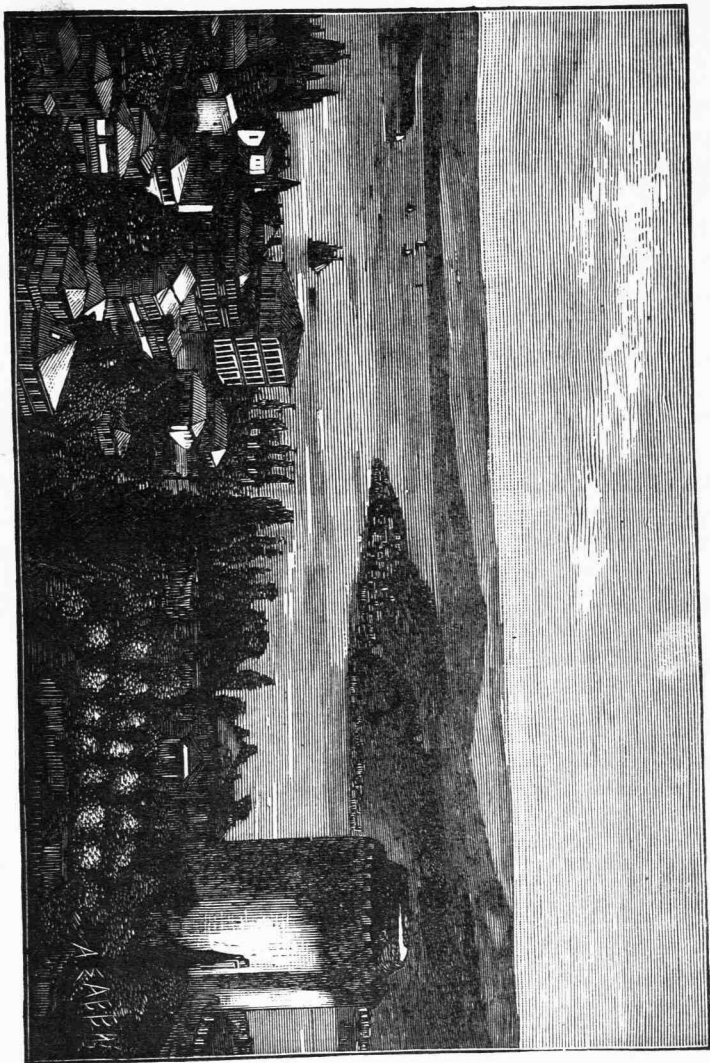
. etiam periere ruinae

Ἄφ' οὗ διὰ παντός ὑπερέβαλεν αὐτὴν τὸ μεγαλοπρεπές Βυζάντιον, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν μητρόπολιν ταύτην τῆς Ἀνατολῆς μέχρι καὶ τῶν λίθων, οἵτινες ἀνεκάλουν τὸ παρελθὸν αὐτῆς μεγαλεῖον. Ὁ ὀδοιπόρος μάτην ἐπίζητεῖ μεγάλας ἀναμνήσεις ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ἐνθα ἡ Χαλκηδὼν ἦνθησεν. Τὰ πάντα αὐτόθι ἀποπνέουσι ἔτι τὴν ἡδυπάθειαν, ἣτις ἐπεκράτει ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀφροδίτης, τοῦθ' ὅπερ ὡς ἐκ τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως τοῦ τουρκικοῦ στοιχείου συντελεῖ πρὸς τὴν ἐκ ταύτης τῆς πόλεως ἰδρυσιν πόλεως μάλιστα τέρψεων, ὅπου πλούσιοι ἔμποροι ἔρχονται ἵνα ἀποκατασταθῶσιν. Ἐκ τούτου αἰσθάνεται τις τάχιστα τὴν ἐορτάσιμον ὄψιν, ἣν ἐν συνόλῳ ἔχουσιν αἱ ὁδοὶ αὐτῆς ἐν αἷς εὐρίσκει τις ὠραίας οἰκίας, σὺν ἐξώσταις καὶ κήποις, ἐνοικουμένας ὑπὸ γυναικῶν νεαρῶν ἢ προσώπων παιδρῶν ἢ κομψῶν καλλωπιστῶν. Ἀναμφιβόλως ἡ πόλις αὕτη, ἣν ἡ πυρκαϊὰ τοῦ 1860 σχεδὸν ὀλοσχερῶς κατέστρεψε καὶ ἣτις νῦν ἀνεγείρεται ἐκ τῶν εἰρεῖπιαν αὐτῆς, ἔχει εὐρὺ μέλλον ἔτι δὲ μᾶλλον φρονῶ τοῦτο, διότι ὁ σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου τῆς Ἀνατολῆς, κείμενος πρὸ τῶν πυλῶν αὐτῆς, λίαν πρὸς τοῦτο συντελέσει.

Περὶ ὀγδόην πρωϊνὴν ὥραν καταλείπομεν τὴν Χαλκηδὼνα καὶ ὀχούμενοι διευθυνόμεθα πρὸς τὸ ὄρος Μπουργκουρλοῦ, ὅπερ δρῶμενον ἐκ τῆς ἐσχατιᾶς τοῦ Καδικίου, ἐμποιεῖ καλλίστην ἐντύπωσιν, ὑπισχνούμενον νὰ ἀνταμείψῃ τὸν περιηγητὴν διὰ τὸν κόπον αὐτοῦ, τῆς εἰς τὴν κορυφὴν αὐτοῦ ἀναρρηχίσεως διὰ μεγαλοπρεποῦς θεάς. Μετὰ μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἀφικνούμεθα εἰς ἀνάκτορα, παρ' οἷς εὐρίσκονται πελώριοι πλάτανοι μεθ' ὑψωμάτων τινῶν, ὅσθεν ἀπολαύει τις ὠραιοτάτης θεάς καὶ ἀφθόνου δρόσου. Αὐτόθι κατερχόμεθα τοῦ ὀχήματος, ὅπως ἀνέλθωμεν

πεζῇ τὸ ὑψηλότερον μέρος τοῦ ὄρους. Εἰς τὴν κορυφὴν αὐτοῦ εὐρίσκομεν δάσος ὄλον θυϊῶν καὶ κυπαρίσσω, τῇ ἀληθεία μεγαλοπρεπῶν, καὶ ὑπὸ

ΒΟΣΠΟΡΟΣ

τὴν σκιὰν αὐτῶν ἀγανὲς πανόραμα ἐξελίσσεται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν. Πανταχοῦ ἡ ἀποψις εἶνε ἀπέραντος, καὶ ἐν τούτοις δὲν εἶνε, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, τῶσον ἐπαγωγός, ὅσον προσεδόκων. Ὁρωμένη ἐκ τοῦ

διαστήματος και ύψους τούτου ἡ Κωνσταντινούπολις ἀπώλλυσι κατὰ πολλὰ τὴν λαμπρότητα αὐτῆς· τὰ τζαμιά της φαίνονται ναννώδη καὶ οἱ γήλοφοι αὐτῆς μόλις ἐπαίσθητοί. Οὐδὲν εἶνε ἡ διάστασις αὐτῆς ἐν μέσῳ τῶν ἐρημιῶν, αἵτινες περικλείουσιν αὐτήν. Ὁ Βόσπορος δὲν εἶνε πλέον εἰμὴ θυάκιον ἐπάργυρον, ὁ λιμὴν αὐτοῦ κολπίσκος, αἱ νῆες αὐτοῦ κελύφη καρῶν, καὶ αἱ νῆσοι τῶν Πριγκήπων ἀπλαῖ σπιλάδες, τὸ Βυζάντιον, τὸ μεγαλοπρεπὲς Βυζάντιον φαίνεται ὡς ἀπλῆ τις πόλις ἀνάγλυπτος, τὰ μόνα ἐναρμόνια θράματα εἶνε ἡ Προποντὶς καὶ τὸ ὄρος Ὀλυμπος.

Κατερχόμεθα ἐντὸς $\frac{3}{4}$ τῆς ὥρας καὶ ταχύτερον εἰς Σκούταριν.

Facilis descensus Averni.

Ἡ Σκούταρις ἢ Οὐσκουδάρ (ἡ ἀρχαία Χρυσόπολις) φηκοδόμηται ἐν εἰδει ἀμφιθεάτρου ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς ἐν τῷ εἰσπλῳ τοῦ Βοσπόρου. Ἡ πόλις αὕτη ἱκανῶς ἐμψυχωθεῖσα καὶ κατοικουμένη πρὸ πάντων ὑπὸ Τούρκων, οὐδὲν τὸ ἀξιωμαθμόνευτον παρέχει πλὴν τοῦ τζαμίου τοῦ Σελῆμ καὶ τοῦ Μεγάλου Νεκροταφείου, τοῦ σπουδαιοτέρου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὐ μόνον κατὰ τὴν διάστασιν, ἀλλὰ πρὸ πάντων κατὰ τὴν πολυτέλειαν τῶν μνημείων, τὸ ὕψος καὶ τὴν πληθὺν τῶν δένδρων. Οἱ πλούσιοι τοῦρκοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξ ὑπερηφανίας μᾶλλον ἢ ἐκ θεοσεβείας, προτιμῶσι νὰ ἐνταφιάζωνται ἐν Ἀσίᾳ ἢν ὑπολαμβάνουσιν ὡς χώραν ἀνήκουσαν εἰς τοὺς ἀληθεῖς πιστοὺς, ἐν ᾧ κατὰ τὴν παράδοσιν αὐτῶν, ἡ εὐρωπαϊκὰ χώρα ἐμπεσεῖται ποτε εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἀπίστων.

Ἀποδοὺς τῷ φίλῳ μου τὰς εὐχαριστίας μου, ἀποχωρίζομαι αὐτοῦ, ἐκλείπω τὴν Σκούταριν καὶ ἐπιστρέφω εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Δερβίς κείμενον δωμάτιόν μου, ὅπου γράφω τὰς γραμμάς ταύτας μετὰ τῆς χαρᾶς ἐκείνης, ἣν αἰσθάνεται τις κατὰ τὴν προεόρτιον ἡμέραν τόσον ζωηρὰν ὅσον ἡ πραγματικότης τῆς ἐπιούσης θὰ ὑπολείπηται αὐτῆς. Τὴν ἐπαύριον παίησω τὴν ἐπὶ τὸν Βόσπορον πρώτην ἐκδρομὴν μου.

Ὁ Βόσπορος ἢ πορθμὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔχει 29,815 μέτρων μῆκος καὶ πλάτος ποικίλλον ἀπὸ 600 μέχρι 3,700. Ἡ γενικὴ αὐτοῦ διεύθυνσις εἶνε ἐκ τοῦ βορειοδυτικοῦ εἰς τὸ νοτιανατολικὸν μέρος. Εἶναι ποταμὸς θαλάσσιος ἀσύγκριτος ἐν τῷ κόσμῳ κατὰ τὸ βάθος τῶν ὀχθῶν αὐτοῦ, τὴν διαφάνειαν τῶν ὑδάτων, τὴν ὠραιότητα τῶν ἀκτῶν αὐτοῦ. Αἱ ἀκταὶ αὗται λίαν ἀπόκρημναι, διαυλακίζονται ὑπὸ φαραγγῶν περιχεωσμένων, εἰς τὴν ἐσχατιάν τῶν ὁπίων ἀνευρίσκει τις κόλπους παρέχοντας τοὺς καλλίστους ὄρμους, ὥστε σύμπας ὁ πορθμὸς δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ὄρμος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὄρμος ἐπτά ἢ ὀκτὼ λευγῶν μήκους, καὶ ὅστις θὰ ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ ἅπαντα τὰ εὐρωπαϊκὰ πλοῖα. Εἶνε λίαν κολποειδής, καὶ οἱ εἰς τὰ ἐκτὸς προχωροῦντες τῆς μιᾶς ἀκτῆς ἀντίκεινται οὕτω ἀκριβῶς τοῖς πρὸς τὰ ἔσω εἰσδύουσι τῆς ἄλλης, ὥστε ἀμφότεροι θὰ συνηρμόζοντο εὐκόλως ἐὰν ἡ αὐτὴ αἰτία

ἡ συναρμύσασα αὐτὰς ἤθελε νὰ συστηματοποιήσῃ αὐτάς. Πανταχοῦ περικλείεται ὑπὸ ζωγραφικῶν βράχων, χλοηφόρων λόφων, μεγαλοπρεπῶν σκιασμάτων, διαυγῶν ρεϊθρῶν, τερπνῶν χωρίων, τζαμίων, κρηνῶν, ξυλίνων οἰκιῶν ἀρχιτεκτονικῆς ἐπιπολαίου καὶ ἀλλοκότου, περιθριγγομένων ἐν ἐγκισσευομένοις φυτοῖς καὶ συστάσιν ἀνθῶν. Δὲν εὐρίσκει τις αὐτόθι νησιδίον, σπυλάδα, βαθὺν βυθόν· τὰ πολεμικὰ πλοῖα παραμείβουσι τὰς ὄχθας καὶ τὰς οἰκίας, ἐκκομίζοντα διὰ τῶν ἰστοκεραιῶν αὐτῶν τὸ φύλλωμα τῶν δένδρων· ἕκαστον χωρίον ἔχει τὴν προκυμαίαν αὐτοῦ, ὅπου δύναται νὰ προσορμίζονται τὰ ὀγκωδέστερα πλοῖα. Ὁ πορθμὸς οὗτος, διαυλακίζομενος ἀπαύστως ὑπὸ μυριῶν πλοίων, ἀκατίων, παντοίων λέμβων, παρέχει τὸ ἐμψυχότερον θέαμα· δίδει τῇ Κωνσταντινουπόλει ὄψιν ζωῆς, μακαριότητος καὶ εὐημερίας, ὅπερ τῇ εἶνε ὄλως ἰδιάζον καὶ ὅπερ καθιστᾷ τῇ ἀληθείᾳ ταύτῃ τὴν κατ' ἐξοχὴν *Πόλιν τῶν πόλεων*.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 23 Σεπτεμβρίου 1885.

ΛΕΩΝ ΟΛΙΒΙΕ

ΤΟ ΧΕΡΙ

Ὁραῖο εἶσαι, μέτωπο, ποῦ λάμπεις ἀπὸ ἀγνότη,
 Ροδακινένια μάγουλα ἔλο θροσιά καὶ νιότη,
 Στόμα ποῦ μέσ' ἔς τὴ ζάχαρι μᾶς δίνεις τὸ φαρμάκι,
 Λαχταριστὲ χιονόλαιμε, κυματιστὸ κορμάκι,
 Κ' ἔσεις, μαλλιά, ποῦ πιάνετε μὲ τὰ σγουρὰ πλεμμάτια,
 Κ' ἔσεις ποῦ σαίτευετε μέσ' ἔς τὴν καρδοῦλα, μάτια.

Ὁραῖα εἶσθε, ἀθάνατα! Μὰ τὸ δικό μου ἀστέρι
 Δὲν εἶσθ' ἔσεις, ὦ ἐμμορφιας, δὲν εἶσθε· εἶν' ἓνα χέρι!
 Χέρι ποῦ πότε ἢ προκοπὴ καὶ πότ' ἢ ἐλεημοσύνη
 Τῶχον ἢ μιὰ γιὰ νὰ βοηθᾷ κ' ἢ ἄλλη γιὰ νὰ δίνη,
 Χέρι 'σὰ' μάγισσας ραβδί ποῦ θ,τι ἔγγιζῃ ἀνθίζει,
 Καὶ γιὰ νὰ κἀνὴ τὸ καλὸ, ἀκόμα ν' ἀσχημίζῃ.

Ὁ χέρι, τοῦ φτωχοῦ χαρὰ καὶ τοῦ σπιτιοῦ καμάρι,
 Ἀτίμητο, παρθενικὸ, κρυφὸ μαργαριτάρι,
 Μὴ φύγης ἀπὸ 'πάνω μου, μὴ λείψῃς ἀπ' ἐμπρός μου,
 Κι' ἔδηγα τὸν ἀνήξερο μέσ' ἔς τὴ νυχτιὰ τοῦ κόσμου.
 Ἄστρο ἔς τοὺς μάγους ἔδειξε τὸ δρόμο τοῦ Μεσσία·
 Ὁ χέρι δεῖτε μου κ' ἐσὺ ποῦ εἶν' ἢ εὐτυχία!

(1 Δεκεμβρίου 1888)

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ